

VRAKET I ÖSTRA LERAN VID MOLLÖSUND PÅ ORUST

Under augusti månad 1979 hittade några sportdykare ett vrak på grunt vatten i en smal vik söder om Mollösund på själva Mollön i Bohuslän. Dykarna blev så ivriga, att de inte kunde låta bli att dra upp vrakdelarna på ett intilliggande skär i tron att det rörde sig om en allmogebåt av sen 1800-talstyp. Tillkallade från museet i Mollösund såg dock med en gång att det rörde sig om ett mycket gammalt material och kontaktade i sin tur Sjöfartsmuseet i Göteborg.

En besiktning av vrakdelarna följde därefter snabbt från Sjöfartsmuseets sida. Man kunde då konstatera att vraket bestod av en 12 m lång köl i ek med rektangulärt tvärsnitt, c 20 x 40 cm på kraftigaste stället. Denna mastiga bit hade dykarna inte lyckats få upp, den låg kvar i marvattnet vid strandkanten.

Det övriga vrakvirket bestod av ett tiotal bottenstockar eller delar därav och en upplänga samt ett antal mycket imponerande bordläggningssplankor, nästan 2 tum tjocka och över halvmeter breda. Stora bladlaskar, täta fyrkantiga spår efter klinkbrickor och svagt urgröpta spår efter drevet som fanns kvar på flera ställen i form av flätade nöthårsflätor pekade på hög ålder.

De första borden satt kant i kant och att döma av bottenstockarna var fartyget platt i botten och skarpt mot stävarna.

När vraket så plötsligt kom i dagen i augusti 1979 fanns ingen beredskap för att ta upp det. Det beslöts därför att vrakdelarna skulle läggas tillbaka i vattnet -i avvaktan på beslut, som det så vackert heter.

På sensommaren 1980 kom besked från resultatet av C 14-prover som visade att vraket var från tidig medeltid: 1210 e Kr ±90 år. Carl-Olof Cederlund på Sjöhistoriska museet i Stockholm bedömde vraket som ett av de intressantaste på länge ur skeppsteknologisk synpunkt.

I augusti i år genomfördes därför, på Riksantikvarieämbetets bekostnad, bärgningen av vraket. En noggrann marinarknologisk uppmätning av vraket in situ ansågs meningslös eftersom allt redan hade varit uppe ur vattnet och sedan lagts i igen för två år sedan. Avsikten var därför blott att ta vara på det som fanns och hindra fortsatt nedbrytning av virket. Därvid kunde själva vrakdelarna dokumenteras och framtida beslut fattas om förvaring och konservering.

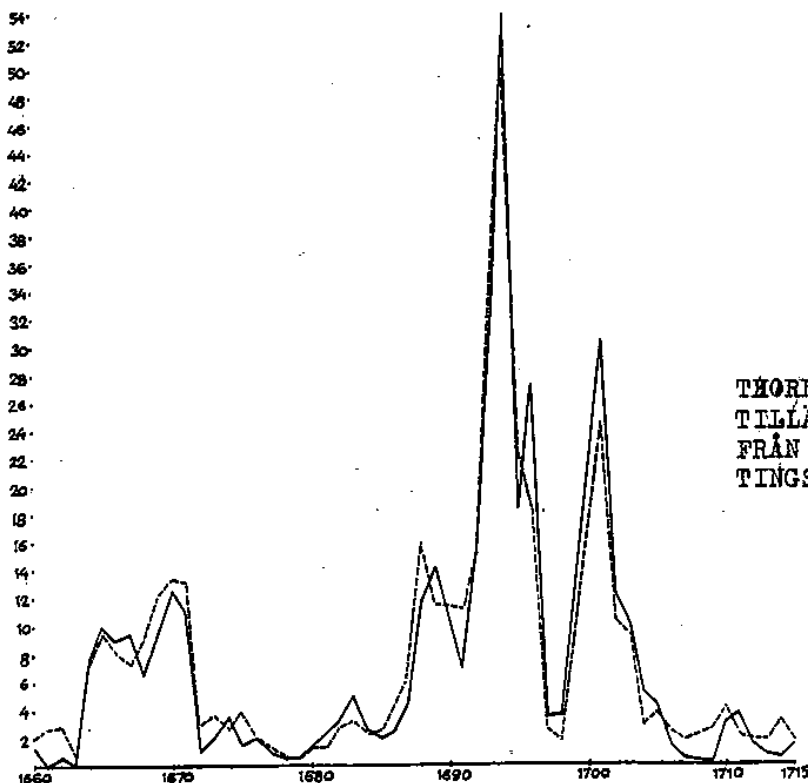
Vraket togs alltså upp och transporterades sjöledes in till ett magasin, ett f d salteri, på Mollön, där stora kar snickrades att sänka ned delarna i. Den över 12 m långa kölen innebar vissa lyfttekniska problem, men allt klarades upp tack vare skicklig hjälp från Mollösunds hembygdsförening, som mangrant ställde upp.

Hela havsbotten i viken vid Östra Leran avsöktes därefter av dykare. Ett antal stickprov togs även på platsen där vraket hade legat, utan att något relevant påträffades. En ansamling kalksten i nävstorlek låg dock c 100 m söder om vraket och kan kanske ha haft något samband med det.

Pressen var snabbt på plats vid bärgning och undersökning. Lika snabbt utnämnde man vraket till en kogg från hansatiden. Riktigt så långtgående slutsatser kan naturligtvis inte dras bara på grund av vrakdelarna. Att det faktiskt rör sig om ett exemplar av fartygstypen kogg verkar ändå troligt vid en jämförelse med andra vrakfynd. Ole Crumlin-Pedersen i Roskilde har jämfört de preliminära skisserna av Östra Leran-vraket med Vejbystrandskoggen som hittades för några år sedan i Danmark och funnit stora likheter.

Så om någon nyfiken skulle finna vägen förbi Mollösund så ligger det alltså numera en kogg i hamnen. Men den ligger inomhus, i ett hammagasin i behagligt vattenbad i avvaktan på en fullskaledokumentation under våren 1982.

Ole Lisberg Jensen, Göteborg.

Skiss som
hör till
nästa artikel

THORDEMANS LAG
TILLÄMPAD PÅ MYNTLASTEN
FRÅN HELIGHOLM (EFTER
TINGSTRÖM)

Skalan t. v. = antal daler.

Heldragen linje visar antal daler i fyndet av 4, 2 och 1 marksmynt.

Streckad linje = 1/30.000 av utmyntningen av samma myntsorter 1660—1715.